

Emil Puže: Osnove sindikalizma (1908)

Definicija sindikalizma

Od nedavno termin „sindikalizam” ima mnogo dalekosežnije značenje nego što je imao ranije. Termin se i dalje odnosi na „članstvo sindikalnih organizacija”. Pored ove nejasne i bezbojne definicije koja – proširujući poentu – može da se odnosi i na „žute” i na „crvene” sindikate, termin je zadobio novo i vrlo precizno značenje.

Termin „sindikalizam” je postao opsežan pojam: impulsivna snaga svesnog radništva u smeru progresa. Radništvo koje uzima ovaj epitet odbacilo je trule i varljive ideje, i ubeđeno je da poboljšanja – delimična ili ekstremna – mogu da budu rezultat jedino narodne snage i volje. Na ruševinama svojih prethodnih sledbeničkih nadanja i sujevernih verovanja u čuda očekivana kako od strane Državnog Proviđenja, tako i od Božanskog Proviđenja, radništvo je artikulisalo zdravu, istinski humanu doktrinu, čije su osnove objašnjene i dokazane društvenim fenomenima.

Očigledno, sindikalista/kinja je pristalica grupisanja radništva kroz sindikate, ali ne shvata sindikat kao sredstvo za sužavanje svojih vizija do te mere da sfera delovanja postane ograničena samo na dnevna pitanja i prepirke sa poslodavcima; iako trenutno pokušava da reši manje probleme, nikada ne ostavlja po strani zla koja potiču od eksploatacije radništva. Takođe, ne smatra – kao neki političari – ni da je sindikat „osnovna škola socijalizma”, gde se vrši regrutacija i treniranje agresivnih boraca/kinja za cilj koji političari smatraju efikasnim i vrednim – osvajanje političke vlasti.

Za sindikalistu/kinju je sindikat dobitna kombinacija koja odgovara na sve potrebe, na sve težnje, i stoga prilagođena za

sve svrhe. To je udruženje za koje „reformisti” smatraju da obezbeđuje priliku za svakodnevni sukob sa poslodavcima, za poboljšanja, i za rešavanje manjih problema.

Ali sindikat nije samo to – on je kombinacija sposobna da dovede do eksproprijacije kapitala i reorganizovanja društva, za koje neki socijalisti – zavedeni svojim poverenjem u „Državu” – veruju da može biti postignuto preuzimanjem političke moći.

Stoga sindikat za sindikaliste/kinje nije samo prolazno udruženje, koje odgovara samo trenutnim potrebama i čija korisnost ne može da se nađe van njegovog trenutnog okruženja. Za njih je sindikat prva i osnovna kombinacija; on mora da se izgradi spontano, nezavisno od svih pretpostavljenih teorija, i da se razvija u bilo kom okruženju.

Zapravo, ima li šta smislenije od toga da se eksploatisani/e iste struke okupe, da se dogovore oko ujedinjavanja u odbrani zajedničkih poboljšanja koja mogu odmah da zadobiju?

Sa druge strane, ako se ovo društvo uništi i ako se komunističko, ili bilo koje drugo društvo razvije na njegovim ruševinama, očigledno je da će u takvim okolnostima – u tom novom okruženju – potreba za udruživanjem, za povezivanjem ljudi zaposlenih u istim ili sličnim poslovima i dužnostima, biti od najveće važnosti.

Stoga izgleda da je sindikat, korporativno telo, organska ćelija celokupnog društva. Danas je on za sindikalistu/kinju organizam sukoba i zahteva radništva protiv poslodavaca. U budućnosti će biti osnova na kojoj će normalno društvo biti izgrađeno, kada bude oslobođeno od eksploatacije i ugnjetavanja.

Borbe radničke klase u devetnaestom veku

Ideje prethodnika i prethodnica sindikalizma nisu bile rezultat hipotetičkog sistema razvijenog u nečijem umu i

nepotkrepljenog praktičnim proverama; naprotiv, one slede iz proučavanja istorijskih događaja i njihove jasne interpretacije. Možemo da kažemo da su te ideje rezultat celog veka sukoba između radničkih i srednjih klasa.

Tokom celog devetnaestog veka proletarijat je težio da odvoji svoj pokret od čisto političkih akcija partija srednje klase. To je zaista bio veliki napor, jer je srednjim klasama – koje su htele da vladaju bez ograničenja – bio neophodan pristanak ili ravnodušnost proletarijata; političari su se trudili ne samo da se sukobljavaju sa proleterima/kama i da ih masakriraju kada ovi/e ustanu protiv svojih eksploatatora, već i da ih učine poslušnim putem privida obrazovanja, uređenog tako da ih okrene od proučavanja ekonomskih problema i da usmeri njihovu energiju ka varljivoj nadi demokratije.

Nikad ne možemo previše da naglasimo koliko je autonomni pokret radničke klase bio, i još uvek je, ometan silama mračnjaštva i reakcije, kao i silama demokratije koje su – ali pod novim i licemernim maskama – nastavak starog društva u kojem prinudni rad plebejaca/ki održava šačicu parazita u izobilju.

Kroz Državu – čija je funkcija, nezavisno od njene forme, da štiti kapitalističke privilegije – srednje klase su se posvetile gušenju i izokretanju težnji radničke klase. Tako su proleter/ke, kroz pokušaje oslobađanja, bili/e primorani/e da uvide da su sve vlade iste, bez obzira kojim se nazivima kite. Doživljavali/e su promene vlasti ne dobijajući nikakve rezultate od promene scenarija, kojima je istorija pridavala veliki značaj. Sve vlade su ih tretirale neprijateljski i zlobno. Kada bi proletarijat dobio od vladara ublažavanje svoje bedne sudbine, dugovao je to ne osećanjima pravde i sažaljenja, već ogromnom strahu koji je bio u stanju da izazove. Od inicijative same vlasti proletarijat je mogao da se nada samo drakonskim zakonima, proizvoljnim merama, i varvarskim represijama.

Antagonizam između države i radničke klase dominirao je tokom celog devetnaestog veka. To se najbolje vidi kada obratimo pažnju na to da su vlasti – bacajući svojim neprijateljima/kama samo kosti za glabanje – lako davale ljudima politička prava, ali su se pokazale krajnje škrtim kada su u pitanju ekonomske slobode. Što se ovog poslednjeg tiče, time su vlasti samo uzrokovale narodni gnev.

Ovu razliku u ponašanju vlasti je lako objasniti: vlastima ne čini nikakvu štetu priznanje političkih prava – ta bižuterija ne ugrožava princip autoriteta i ne slabi klasne osnove društva.

Sasvim je druga priča kada se radi o ekonomskim slobodama. One za ljude predstavljaju prava poboljšanja, i mogu da se postignu jedino na štetu privilegovanih. Stoga je očigledno da Država, braniteljka kapitalizma, do poslednjeg trenutka odbija da omogući makar delić ekonomskog poboljšanja.

Da bismo predstavili ovaj trajni sukob radničke klase sa Državom, bilo bi potrebno da napišemo studiju o mučeništvu proletarijata. Pa ipak, da bismo dokazali istinitost i trajnost ovog antagonizma, biće dovoljno nekoliko istorijskih naznaka.

Ni dve godine nakon pada Bastilje, buržoazija je – preko svog glasnogovornika: Ustavotvorne Skupštine – lišila radničke klase prava da formiraju udruženja (*La loi Chapelier*, donet 17. Juna 1791), prava koje su zadobile revolucionarnim sredstvima.

Radnici i radnice su smatrali/e da će Revolucija biti zora ekonomske slobode. Smatrale/i su da će spaljivanje (12. Juna 1789) kapija Pariza – na kojima su se naplaćivale gradske dažbine – uništiti sve barijere. Dodajmo još i to da je dva dana nakon spaljivanja kapija Pariza Bastilja zauzeta napadom, ne zbog toga što je bila politički zatvor, već zbog toga što je bila opasnost za pobunjeni Pariz, kao što je to bio i Mont

Valérien 1871. Godine.

Radnici i radnice su, privučeni/e entuzijastičnim naporima pamfletara/ki, mislili/e da su se oslobodili/e iz mreže *ancien régime*-a, i počeli/e su da razvijaju međusobno razumevanje i da se udružuju sa ciljem da se odupru eksploataciji. Formulirali/e su precizne zahteve. Međutim, buržoazija im je vrlo brzo pokazala da je Revolucija bila samo politička, ne i ekonomska. Donosila je represivne zakone, i pošto je radništvu nedostajalo znanje i iskustvo, pošto je radnička agitacija bila još uvek zbrkana i nekoherentna, vlastima nije bilo teško da sputaju takav pokret.

Pogrešili bismo ako bismo smatrali/e da je *Chapelier* zakon bio naročito probitačan, i da su oni koji su glasali za njega ignorisali efekte zakona na društveni život. Da bismo bili/e navedeni/e da prihvatimo tako primamljivu interpretaciju, rečeno nam je da se revolucionari/ke tog perioda nisu bunili/e protiv zakona. Njihovo ćutanje samo nam pokazuje da su ignorisali/e socijalni aspekt Revolucije u kojoj su učestvovali/e, i da su jednostavno bili/e čiste demokrate/kinje. Štaviše, nema ničeg zapanjujućeg u njihovoj velikoj želji da predviđaju – čak i danas vidimo da se neki/e pretvaraju da su socijalisti/kinje, dok su prosto demokrate/kinje.

Kao dokaz da su parlamentarci iz 1791. Znali šta žele, nekoliko meseci kasnije – septembra 1791. – Ustavotvorna Skupština je ojačala *Chapelier* zakon zabranjujući udruživanje industrijskog radništva, donoseći novi zakon koji je udruženja poljoprivrednog radništva stavljao van zakona.

Ustavotvorna nije bila jedina skupština koja je pokazivala mržnju prema radnim masama. Sve skupštine koje su usledile težile su da još više stegnu lance kojima je radnik/ca bio/la ropski vezan/a za poslodavca. I ne samo to – videvši da nije dovoljno da donose zakone koji su onemogućavali radništvu da raspravlja i brani svoje interese, buržoaske skupštine su se

potrudile da pogoršaju ionako bednu poziciju proletarijata tako što su ga stavljale pod apsolutnu policijsku kontrolu.

Ni Konvencija se nije pokazala naklonjenija radnim klasama. U mesecu *Nivóse*, godine II, ona je delovala „protiv koalicija radnika, zaposlenih u raznim strukama, koji su – bilo pisano ili preko izaslanika – pozivali na obustavu rada”. Ponašanje Konvencije, ta revolucionarnost o kojoj se govorilo s toliko hvale, jasno pokazuje da političke ideje nemaju nikakve veze sa ekonomskim interesima. Još bolji dokaz za to je da – uprkos promenama u oblicima vlasti, počevši od demokratije Konvencije, preko samovlasti Napoleona I, monarhije Šarla X, do konstitucionalizma Luj-Filipa – nikad nije ublažena strogost zakona protiv radnika i radnica.

Tokom Konzulata – godine XI (1803.) – dodata je nova karika u lancima: Knjiga sertifikata, koja je od radnika i radnica stvorila klasu posebno registrovanih individua. Potom su – svojim podlim i spretnim zakonskim procedurama, i svojim advokatima koji su sastavili Kodeks kojem smo još uvek potčinjeni/e – vladari sputali i učutkali proletarijat tako dobro da ni Luj XVIII ni Šarl X, naslednici njihovog prtljaga, nisu imali nikakve potrebe da ga zaoštravaju.

Pa ipak, uprkos strogim zakonskim zabranama, radništvo se sporazumelo, grupisalo u blage forme kao što su društva za uzajamnu pomoć (*mutualities*), i stvorilo embrionalne sindikate za organizovanje otpora. Udruživanja su rasla do te mere da su se štrajkovi ređali, usled čega je liberalna vlada Luj-Filipa odredila veće kazne protiv takvih asocijacija (1834). Ali je zalet već uhvaćen! Ponovno izbijanje oštrih zakona nije zaustavilo radnički pokret. Uprkos zakonu povećavao se broj Društava otpora (*Sociétés de Résistance*), što je bilo praćeno periodom uvećane agitacije i mnogobrojnim štrajkovima.

Revolucija iz 1848. Bila je rezultat ovog pokreta. Dokaz o ekonomskom smislu ove Revolucije je u tome da su ekonomska pitanja bila važnija od svih drugih. Nažalost, korporativne

grupe nisu imale iskustva. Gradsko radništvo je ignorisalo seljaštvo, i obrnuto. Stoga 1848. Seljaštvo nije ustalo, ne razumejući radnički pokret; isto tako, 1852. Gradsko radništvo nije razumelo pokušaj ustanka seljaštva. Uprkos ovim neuspesima – a bilo je i mnogih drugih – sva poboljšanja imala su da zahvale energiji radničke klase. Upravo je volja radništva bila izražena u Luksemburškom dekretu, i zakonski uokvirena od strane Privremene vlade.

U prvim časovima Revolucije uplašene srednje klase bile su otvorene za dogovore, i da bi spasile kapitalizam morale su da žrtvuju neke manje privilegije. Te privilegije su, međutim, ubrzo povraćene, jer su se ljudi zarazili političkim virusom – opštim pravom glasa – ali i usled nedoslednosti korporativnih organizacija, usled čega je okrutnost srednjih klasa postala jednako jaka kao i njihov prethodni strah. Junski masakr 1848. Bio je za srednje klase prva rata zadovoljenja. Nedugo zatim, 1849. Godine, narodni predstavnici – pokazujući da su prosto predstavnici srednjih klasa – donose zakone protiv udruženja. Ona su zabranjena, a članstvo je podvrgnuto kaznama određenim zakonom iz 1810. Godine.

Kao ni reakcija Luj-Filipa, tako ni republikanska ni Napoleonova vlada nije uspela da zauzda pokret radničke klase. Ne brinući se oko oblika vladavine ili zabrane udruživanja, korporativne grupe su nastavile da se razvijaju u broju i snazi, toliko da su pritiskom na javnu vlast iznudile od vlade ukidanje zakonskih sankcija za udruživanje i slobodu koju su silom zadobile, zahvaljujući revolucionarnoj snazi.

Upravo je direktnom akcijom, kako bismo to danas nazvali, iznuđeno od cezarizma 1864. Pravo na udruživanje. Radništvo svih asocijacija se grupisalo, koordinisalo i počelo štrajk ne obazirući se na zakon. Više od drugih, štampari/ke su se iskazali/e svojim revolucionarnim karakterom, i jedan je od njihovih štrajkova u Parizu (1862) bio odlučujući događaj koji je doveo do priznavanja prava na udruživanje. Vlada je, slepa kao i sve druge, pokušala da uništi pokret zadajući odlučan

udarac. Počela su masovna hapšenja. Svo članstvo štrajkačkih komiteta bilo je pohapšeno, kao i najaktivniji/e štrajkači/ce.

Ova samovoljna zloupotreba moći, daleko od toga da zastraši, samo je naelektrisala javno mnjenje čije je ogorčenje primoralo vladu da kapitulira i prizna radništvu pravo na organizovanje. To je postignuto samo pritiskom na vladu spolja; bilo bi zaista teško da se uspeh pripiše socijalističkim predstavnicima, iz prostog razloga – nije ih ni bilo u Parlamentu.

Borba za pravo na udruživanje toliko je stimulisala sindikalne organizacije, toliko ih je učinila nesavladivim, da je država bila primorana da im izađe u susret. 1863. Godine sloboda sindikata je priznata Carskim cirkularom, u kojem je pisalo: „Što se tiče organizovanja udruženja radničke klase, potrebno je da administracija zainteresovanima ostavi punu slobodu”.

U međuvremenu je Međunarodno udruženje radnika (Prva Internacionala), konačno konstituisano 1864. Nakon nekoliko neuspešnih pokušaja, pustilo svoje zrake preko zapadne Evrope i otvorilo nove horizonte radničkoj klasi, horizonte koji će biti zamračeni velikom krizom 1871. Godine.

Zaustavimo se sada kako ne bismo bili suviše uvučeni u ovaj retrospektivni pregled, i pokušajmo da izvučemo logičke zaključke iz do sada rečenog.

Iz značajnih istorijskih događaja koje smo naveli sledi da je u zoru sadašnjeg režima, 1791. Godine, vlada – zaštitnica privilegija srednjih klasa – lišila i odbila sva ekonomska prava radnim ljudima, da ih je gazila dok nisu postali samo zrnca prašine, bez međusobnog sporazumevanja, tako da su ostali na milost i nemilost eksploataciji.

Potom se radništvo izdiglo iz haosa u kojem su srednje klase želele da ostanu. Radništvo se grupisalo na ekonomskoj osnovi i nezavisno od svake politike. Vlada je, ma kako da se nazivala, pokušala da pohapsi proleterski pokret, a pošto nije

uspela – odlučila je da sankcioniše dostignuća i slobode koje su radnici i radnice izvojevali/e. Najznačajnije je da su – kroz sve te agitacije i društvene šokove – eksploatisani/e i eksploatatori, podređeni/e i vladari, uspostavljeni/e ne samo kao različiti/e, već kao suprotstavljeni/e; a time među njima i klasni rat u pravom smislu reči.

U ovom kratkom pregledu vidimo razvoj sindikalnog pokreta, nesputanog parlamentarnim muljem, i mudrost radničkih udruženja na čvrstoj ekonomskoj podlozi, koja je osnova svakog pravog progressa.

Sporazum radi preživljavanja

Osnove društvene harmonije

Pošto smo pokazali da je, iz istorijskog ugla, sindikalni pokret XX veka logična posledica napora radničke klase XIX veka, sada moramo da ispitamo vrednost ovog pokreta iz filozofskog i socijalnog ugla. Za početak, postavimo premise u par rečenica. Čovek je društvena životinja. On ne može, i nikad nije mogao, da živi izolovano u svetu. Nemoguće je zamisliti život čoveka koji ne učestvuje u nekoj društvenoj grupi. Koliko god zakrčljala da su bila primitivna grupisanja ljudi, ljudi su se uvek okupljali u asocijacije. Nije istina – kao što je mislio Žan-Žak Ruso, teoretičar demokratskog ropstva – da su pre formiranja društava ljudi živeli u „prirodnom stanju“, i da su iz njega mogli da izađu samo ako se odreknu nekih svojih prirodnih prava, putem „društvenog ugovora“.

Ova najobičnija besmislica, sada već zastarela, bila je prilično u modi krajem XVIII veka. Ona je inspirisala revolucionarnu srednju klasu 1789-93., i još uvek je osnova zakona i institucija koje nas sputavaju.

Koliko god da su pogrešni ovi Rusoovi sofizmi, oni imaju tu prednost što nude filozofsko ulepšavanje principa autoriteta, i što su teorijski izraz interesa srednje klase. Upravo ih je

zbog toga i prihvatila srednja klasa. Oni su je vodili da kroz „Deklaraciju o pravima čoveka” i paragrafe „Zakonika” za sebe stvori potpuni sažetak eksploatacije i dominacije.

Isto tako nije tačno, kao što proklamuju darvinisti, da je društvo samo bojno polje na kojem sama borba za opstanak određuje akcije ljudskih bića. Ova teorija, monstruoza koliko i pogrešna, nudi lažno i licemerno naučno opravdanje najgorih oblika eksploatacije. Na taj način srednje klase tvrde da je eksploatator snažno biće stvoreno prirodnom selekcijom, dok je eksploatisan(a) slabo biće, žrtva nesavladive nužnosti (takođe prirodne); usled čega su slaba bića prisiljena da vegetiraju ili izumru, dok jaka izvlače profit iz jednog od ta dva razrešenja.

Međutim, takva teorija može da uhvati korena samo proizvoljnom i pogrešnom interpretacijom Darvinovih ideja. Sve i da je istinita, ona može da se primeni samo na različite vrste. Rat unutar jedne vrste je slučajna monstruoznost, između različitih vrsta – koje žive u asocijaciji – takođe je neprirodan, jer je harmonija nesumnjiva nužnost.

Sporazum radi preživljavanja je, daleko od toga da predstavlja ograničavanje individualnosti čoveka, sredstvo za postizanje i uvećavanje njegove moći blagostanja. Ispitivanje realnih uslova života koji preovlađuju u ljudskoj vrsti završava se negacijom teorija koje širi dominantna klasa, teorija kojima je jedini cilj da olakšaju i opravdaju eksploatisanje masa.

Zaista, iako obe doktrine – demokratizam Ž.Ž. Rusoa XVIII veka i darvinizam srednje klase XIX veka – imaju neke teorijske razlike, obe dolaze do istog zaključka: one proklamuju duh odricanja, i uče da je „sloboda svakog/svake ograničena slobodom drugih”. Putem ovih doktrina se duh žrtvovanja, koji je već izašao iz mode i koji je diskreditovan u svom religijskom aspektu, ponovo uzdigao i postao društveni princip. Obe doktrine nas uče da čovek – čim prihvati da živi u društvu – nužno mora da prihvati i ograničavanje nekih

svojih prirodnih prava. Ovo odricanje on vrši na oltaru autoriteta i svojine, i zauzvrat dobija nadu da će moći da uživa ona prava koja su preživela žrtvovanje.

Zavedeni metafizikom – skrivenom iza maske bilo naučnosti, bilo demokratije – moderni narodi su savili leđa i žrtvovali svoja prava; ove su im doktrine toliko čvrsto usađene da danas čak i oni i one koji/e se smatraju intelektualno emancipovanim prihvataju bespogovorno aksiom da je sloboda svakog i svake ograničena slobodom drugih.

Međutim, ova formula ne može da izdrži preispitivanje; ni manje ni više, ona predstavlja konstantni i održavani antagonizam između ljudskih bića. Da je i malo istinita, progres bi bio nemoguć – jer bi tada život bio samo neprestana borba besnih divljih zveri. Pošto bi ljudska životinja svoje želje mogla da zadovolji samo povređujući druga ljudska bića, to bi onda predstavljalo beskrajne borbe, ratove i bezgraničnu okrutnost.

Uprkos ovim kriminalnim teorijama koje predstavljaju društvo kao bojno polje, a ljude kao bića koja mogu da postoje jedino ako se međusobno povređuju, rastržu i proždiru, ipak smo napredovali – i ideja solidarnosti se razvila jer je instinkt društvene harmonije jači od teorija borbe za preživljavanje.

Ovakvom zaključivanju moglo bi da se prigovori da je država faktor progresa, i da su njene intervencije moralizujuće i pacifikujuće. Takva tvrdnja je, zapravo, samo dodatak već navedenim sofizmima. „Red” koji je država stvorila sastoji se jedino od represije i ugnjetavanja masa da bi se privilegovanoj manjini omogućilo da izvlači profit, masa koje su tome prilagođene uverenjem koje im je utufljeno, a koje se sastoji od prihvatanja da je odricanje od nekih njihovih „prirodnih prava” nužno prilikom prihvatanja „društvenog ugovora”.

Ovakvoj definiciji slobode, u režiji srednje klase, koja

propisuje ropstvo i bedu, potrebno je da se suprotstavimo suprotnom formulom – onom koja je stvarni izraz društvene istine, koja sledi iz fundamentalnog principa „harmonije radi borbe“, tj. – sloboda svakog i svake raste kada je u dodiru sa slobodom drugih.

Nesumnjiva očiglednost ove definicije objašnjava progresivni razvoj ljudskih društava. Snaga harmonije radi preživljavanja sadrži dinamičku silu moćniju od sile razdvajanja, represije i ograničavanja koju sprovode parazitske manjine. Zbog toga društvo i napreduje. Zbog toga se ne sastoji samo od klanja, rušenja i jecanja.

Za nas je korisno da prihvatimo ovakvo shvatanje slobode, da bismo postali/e otporni/e na usađivanje sofizama srednje klase, kako bismo razumeli/e šta „društvo“ uopšte znači. To znači da je osnovna pokretačka snaga čovečanstva harmonija i udruživanje.

Takođe, trebalo bi da razumemo da je DRUŠTVO zajednica individua koje ga čine, i da ono nema nikakav individualni život van njih; u skladu s tim, pitanje postizanja sreće može biti samo postizanje individualne sreće ljudskih bića koja čine društvo.

Udruženje za proizvodnju – embrion društva

Građanski i demokratski derivati

Pošto smo prepoznali harmoniju i slogu kao društveni stožer, sledi da će se društveni metod ukрупnjavanja sastojati od grupa; a da individualni razvoj ne bi bio zaustavljen i da bi mogao stalno da traje, neophodno je da grupe budu u potpunom skladu sa ekonomskim funkcijama.

Za ljudska bića ove funkcije imaju dva nesvodiva oblika: (1) Potrošnja; (2) Proizvodnja. Rađamo se kao potrošači i potrošačice, a postajemo proizvođači i proizvođačice. To je normalni proces.

Potrošač/ica

Kao potrošač, ljudsko biće bi trebalo da sledi sopstvene sklonosti, i da ispunjavajući tu ulogu misli samo o svojim potrebama, čije će zadovoljavanje nužno biti ograničeno mogućnostima. Potrošnja je merilo društvenog razvoja: što je veća za svakog i svaku, veći je nivo blagostanja. Današnje društvo, međutim, ne funkcioniše na taj način. Daleko od toga da je slobodna, individua je podređena zabranama i preprekama koje mogu da se prebrode jedino novcem. Sad, pošto novac drži vladajuća klasa, ona – zahvaljujući privilegijama koje uživa – troši u skladu sa sopstvenom voljom i zadovoljstvom. S druge strane, radništvo – koje je prirodne produkte učinilo potrošivim, i koje je pored toga donelo korist kapitalistima od kojih dobija nadnice – stavljeno je u poziciju iz koje mu je nemoguće da troši u skladu sa potrebama.

Takva neravnopravnost ne može da se toleriše. Čista je monstruoznost da individue – osim dece, invalida/kinja ili starih ljudi – troše bez proizvodjenja. Takođe je monstruozno da se pravi/e proizvođačice) liše mogućnosti da troše.

Potrošnja ima prednost nad proizvodnjom, jer mi trošimo mnogo pre nego što postanemo sposobni i sposobne da proizvodimo. Pa ipak, u organizaciji društva potrebno je da se ovi termini zamene i da proizvodnja postane početna tačka.

Proizvođač/ica

Proizvođač/ica je osnova svega. Ona ili on izvodi suštinsku organsku funkciju koja spašava društvo od izumiranja. Oni su takođe i prva ćelija ekonomskog života. Njihov je savez i dobro razumevanje sa drugim proizvođačima i proizvođačicama koji/e rade s istom svrhom na umu – tj. U istoj industriji, istoj struci, sličnih napora – ono što čini veze solidarnosti, koje se kao mreža pružaju kroz ljudski kolektivitet.

Ova usmerena i logična harmonija uzrokuje stvaranje PROIZVODNOG UDRUŽENJA, koje je osnova društva. Nijedan drugi

oblik udruživanja nije toliko neophodan; svi drugi su sekundarne prirode. Samo udruženje je društveno jezgro, centar ekonomske aktivnosti. Ali da bi proizvodna grupa normalno vršila svoju funkciju potrebno je da razvija individue, i nikad ne bi smela da teži umanjivanju njihove autonomije, pod bilo kojim izgovorom.

Sasvim sigurno, svest o fundamentalnoj ulozi koju igra proizvođač ili proizvođačica u društvu, i grupa čiji integralni deo imaju pravo da budu, relativno je nova. Identičnost interesa i povezanost težnji među proizvođačima/cama, koordinisanih u skladu sa njihovim potrebama, njihovim profesionalnim aktivnostima i tendencijama, nije oduvek bila tako jasna kao danas. Razumevanje društvenih fenomena bilo je sprečavano neznanjem, čak i ako se ne uzme u obzir činjenica da tada ekonomski razvoj nije bio tako izražen kao danas. Drugi razlog koji je sprečavao shvatanje proizašao je iz preživljavanja dominantne uloge koju su prethodno igrale porodične grupe. U tom periodu, kada su čovečanstvo najviše činila lovačka i stočarska plemena, porodica je ispunjavala funkciju društvenog jezgra, što je fenomen koji se objašnjava činjenicom da je u to pradávnno doba proizvodnja – kako industrijska, tako i poljoprivredna – retko izlazila iz kruga porodice; i pošto je ova forma udruživanja bila dovoljna za osnovne potrebe, razmena još nije počela da menja postojeće uslove.

Danas su ovi uslovi pod takvim transformacijama da je nemoguće smatrati porodicu organskim jezgrom. Zapravo, to bi bilo isto što i opravdavanje svih vrsta ropstva – jer je svako ropstvo posledica autoriteta koji glava porodice prisvaja, svojom pretpostavljenom snagom i poreklom.

Uostalom, niko i ne sanja takvo vraćanje na staro. U sasvim je drugom smeru u zoru revolucije 1789. Srednja klasa pokušala da upravlja tendencije ljudi ka društvenosti. Pošto su joj bili potrebni ljudi koji bi radili, koji bi bili fleksibilni, prilagodljivi i lišeni svake moći otpora, srednja klasa je

uništila vezu prave solidarnosti – klasu, pod izgovorom da iskorenjuje strukovne privilegije koje su prethodno odgovarale starom režimu. Zatim, da bi popunila nastalu prazninu u javnoj svesti, i da bi omela ideju udruživanja na ekonomskoj osnovi – čijeg se ponovnog pojavljivanja plašila – srednja klasa je manebrisala sa ciljem da zameni prave veze solidarnosti, koje dolaze iz identičnih interesa, sa izmišljenim i varljivim vezama građanstva i demokratije.

Religija je, služeći nekada moćnima za kontrolisanje i obuzdavanje težnji ljudi da poboljšaju sudbinu koja ih je snašla, odbačena u pozadinu. Nije se srednja klasa gnušala brutalne sile ovih „uzdi“, već je smatrala da je religija prevaziđena i da je već obavila svoj posao. Srednja klasa je propovedala volterizam, i mada je napadala sveštenike, radničkoj klasi je nudila praznoverice jednako ponižavajuće kao što su i hrišćanske. SUVERENITET NARODA! DOM I OTADŽBINA! To su postali idoli nove mode.

Uzde patriotizma

U građanskoj sferi srednja klasa je glorifikovala patriotska osećanja. Ideološke linije, koje ujedinjuju ljude slučajno rođene unutar promenjivih granica koje zaokružuju određenu teritoriju, slavljene su kao svetinja. Patriote su iskreno mislile da je najslavniji dan u njihovom životu onaj u kojem imaju to zadovoljstvo da budu zaklani zarad svoje otadžbine.

Zaveli su ljude takvim glupostima i onemogućili ih da razmišljaju o filozofskim vrednostima tog moralnog virusa kojim su bili zaraženi. Zahvaljujući zvucima truba i doboša, ratničkim pesmama i huškačkim hvalisanjem, trenirani su da brane ono što nisu imali: svoju baštinu. Patriotizam jedino može da se objasni činjenicom da sve patriote, bez razlike, poseduju deo društvenog vlasništva, i nema ničeg apsurdnijeg od patriote bez baštine. Uprkos svoj apsurdnosti, proletarijat je dostigao tačku u kojoj ne poseduje ni komad nacionalnog zemljišta; sledi da nema apsolutno nikakvog razloga za njihov

patriotizam, koji je samo zaraza.

Pod starim režimom vojnička karijera je bila profesija kao i svaka druga, samo varvarskija; a armija, u kojoj se nije udaralo u veliki patriotski doboš, bila je mešavina plaćenika koji su „marširali” za platu. Nakon Revolucije srednje klase su izmislile danak u krvi – vojnu obavezu, prirodni zaključak iz hipoteze da će od tada Otadžbina biti „svačije vlasništvo”, ali je i dalje bila „vlasništvo manjine”, a ta manjina je – zahvaljujući novom sistemu – rešila problem kako da učini da im privilegije brane drugi, oni koji su lišeni svoje baštine.

Zaista, ovde se pojavljuje značajna kontradikcija. Stege nacionalnosti, čiji je militarizam otelotvorenje, i za koje nam je rečeno da brane zajedničke interese, imaju dijametralno suprotan rezultat – osujećuju težnje radničke klase.

Nije ideološka granica koja razdvaja narode na engleski, francuski, nemački, itd. Ono što armija brani, već je to pre svega granica koja bogatima služi da drže siromašne okovane u bedi.

Uzde demokratije

Srednja je klasa bila jednako prepredena i u sferi demokratije. Osvojivši političku moć i osiguravši svoju ekonomsku dominaciju, postarala se da ne uništi mehanizam koji je koristio aristokratiji. Ograničila se na preoblikovanje lica Države tek toliko da joj izmeni izgled, i da od nje učini za ljude prihvatljivu novu silu.

Sada u društvu nema ničeg realnog, osim za ekonomske funkcije, koje su potpuno dovoljne za individue i korisne za grupe. Usled toga, sve spoljašnje kristalizacije i sve političke suvišnosti parazitske su i represivne izrasline, i stoga pogubne.

Ali ljudi toga nisu bili svesni, i zato ih je bilo lako prevariti.

Želeći da spreči razvijanje ekonomskog suvereniteta koji je klijao u slobodi udruživanja koju je upravo ugušila, srednja klasa je naučila ljude da se okrenu fatamorgani političkog suvereniteta, čije bespomoćne manifestacije neće ometati kapitalističku eksploataciju. Prevara je tako dobro uspela da je uverenje u političku ravnopravnost – tu veliku laž – dobro pomoglo držanju masa mirnim tokom poslednjeg veka.

Nije potrebna posebna pamet da bi se uvidelo da kapitalisti i radnici/e, zemljoposjednici i bezemljaši/ce – nisu ravnopravni/e. Ravnopravnost ne postaje stvarna time što i bogati i siromašni poseduju glasački listić.

Pa ipak – prevara se nastavlja. Nastavlja se u tako velikom obimu da i danas ima, među dobroćudnim ljudima, onih koji i dalje veruju u te puste snove.

Ti ljudi su žrtve čudne logike; oni sabiraju uticaj narodnih masa i porede ga sa brojčanom slabošću vladajuće manjine, i pretpostavljaju da je obrazovanje masa dovoljno da obezbedi pobedu sredstvima normalne akcije većine.

Oni ne shvataju da demokratsko združivanje, sa opštim pravom glasa kao osnovom, nije homogena ili trajna asocijacija, i da je nemoguće regulisati ga u smislu istrajne akcije.

Ovo združivanje samo privremeno povezuje građane i građanke čiji interesi nisu identični, npr. Poslodavce i zaposlene, i kada ih poveže dodeljuje im samo pravo da odlučuju o apstrakcijama ili iluzijama.

Zahtev za jedinstvom u Parlamentu, njegovo ignorisanje težnji naroda, kao i njegova bespomoćnost, činjenice su koje su tako pažljivo ispitivane da je nepotrebno da se sada bavimo njima.

Ništa bolji rezultat ne dobijamo ni kada istražimo posledice opšteg prava glasa na nivou opština. Nekoliko ukratko opisanih primera to će i pokazati.

Tokom poslednje četvrtine veka ruralne opštine bile su, najvećim delom, u rukama seljaštva. Bogati zemljoposednici se nisu tome protivili znajući da – zahvaljujući neumitnim nužnostima današnjeg društva i preprekama koje je postavila centralna vlast – ništa efikasno ne može da se učini protiv njih.

Pod pritiskom socijalista/kinja isto zadobijanje opština ostvareno je u radničkim oblastima; radništvo je od toga imalo slabe koristi. Opštine, razorene od strane vlade, nisu bile u mogućnosti da realizuju svoje programe, a posledica toga je bilo razočaranje. Još jedna opasnost. Radništvo se od svojih udruženja okrenulo ka političkim naporima, uložilo svu energiju u to i zanemarilo ekonomske organizacije, tako da su poslodavci – čija eksploatatorska okrutnost ne poznaje granice – imali koristi od toga što nije bilo aktivnih i živahnih sindikalnih grupa da im se suprotstave.

Na severu Francuske – Rube (Roubaix), Armantjer (Armentières) itd. – gde su opštine bile ili su u rukama socijalista, nadnice su strahovito niske. Isto važi i za Ardene. Tamo su osnovani mnogobrojni sindikati, ali pošto je članstvo sebi dopustilo da bude potpuno uvučeno u politiku, sindikati su izgubili svoju snagu suprotstavljanja poslodavcima.

Svim ovim manama, ako je uopšte moguće, demokratija dodaje još jednu grešku. Progres je, kao što se pokazuje kroz celokupnu našu istoriju, posledica revolucionarnih napora svesnih manjina. Demokratija sada organizuje gušenje tih manjina u korist podaničkih i konzervativnih većina.

* * *

Ono što je srednja klasa postigla pokušajem izokretanja ekonomskog pokreta može da bude samo trenutno. Korporativne grupe nisu proizvod veštačkog razvoja – one se pojavljuju i razvijaju spontano i neizbežno u svim okruženjima. Mogu da se nađu u drevnim vremenima, u srednjem veku i danas, i možemo da

pokažemo da je uvek njihov razvoj bio ometan od strane držalaca privilegija koji su, bojeći se rastuće snage ovog metoda organizovanja, podigle batinu protiv njega – iako, međutim, nisu uspevale da ga unište.

Nije nikakvo čudo što korporativne grupe imaju toliku životnu snagu. Nemoguće je i zamisliti njihovo potpuno uništenje. Da bi se ono sprovelo, bilo bi potrebno da se uništi samo društvo. Koreni korporativne grupe su, zapravo, postojeći oblici proizvodnje, i ona iz njih normalno proističe. Napokon, pošto je proizvodna asocijacija neizbežna nužnost, kako je moguće da radništvo okupljeno u tu svrhu ograniči svoju kooperaciju na stvari koje su od koristi jedino njihovim poslodavcima, koji se okorišćuju kroz njihovo eksploatisanje? Da bi se zadovoljili kapitalistički interesi proizvođači i proizvođačice su okupljene u ekonomske grupe, i oni/e bi imali/e inteligenciju mekušaca da nisu imali/e dovoljno razboritosti da prekorače ograničenja koja su im nametnuli njihovi eksploatatori.

Radništvo koje poseduje zdrav razum neizbežno uviđa očigledni antagonizam koji od njih, proizvođača i proizvođačica, čini zaklete neprijatelje poslodavaca; oni/e su opljačkani/e, njihovi poslodavci su pljačkaši. Stoga je za njih neusaglašenost toliko radikalna, da samo političari i ulizice poslodavaca mogu da brbljaju gluposti o „harmoniji između kapitala i rada”.

Pored toga, nadničarima i nadničarkama neće trebati mnogo da shvate da što je poslodavčeva pohlepa nemilosrdnija, to je slabiji otpor radničke klase. Sada je lako dokazati da izolovanje nadničara i nadničarki predstavlja maksimum njihove slabosti. Stoga, pošto je kooperacija radi proizvodnje već naučila eksploatisane da cene korist od udruživanja, potrebna im je jedino volja i inicijativa za stvaranje grupe za radničku samoodbranu.

Radništvo je brzo naučilo vrednost asocijacije. Srednje klase,

koje se uopšte nisu plašile „naroda kao glasača/ica“, bile su prinuđene od strane „naroda kao sindikata“ da priznaju pravo na udruživanje i sindikalne slobode.

S obzirom na ove prve rezultate, vršeni su ponovni pokušaji da se radnička klasa udalji od sindikata. Uprkos tim manevrima, uloga koju igraju sindikati postala je jasnija i preciznija, toliko da bismo u budućnosti mogli ovako da ih definišemo:

Danas, stalna misija sindikata je da se brani od svakog umanjivanja svoje vitalnosti – tj. Protiv svakog snižavanja plata i produžavanja radnog vremena. Pored odbrane od napada, on mora da ima i pro-aktivnu ulogu i da se trudi da poveća dobrobit udruženja, što jedino može da se postigne ometanjem i kršenjem kapitalističkih privilegija, i predstavlja neku vrstu delimične eksproprijacije.

Pored ove priče o neprestanim čarkama, sindikat je angažovan i u radu na sveobuhvatnoj emancipaciji, čiji će pokretač biti. Nju će činiti preuzimanje društvenog bogatstva, sada u rukama srednje klase, i reorganizovanje društva na osnovama slobodarskog komunizma, tako da se maksimum blagostanja postiže minimumom proizvodnog napora.

Sindikalističko pravo

Sada ćemo da ispitamo kako je sindikalizam konstituisan. Formirajući deo određene klase, infinitezimalna manjina odvažnih individua, koje poseduju dovoljno karaktera, stvara grupu sa ciljem da se suprotstavi i bori protiv kapitalista.

Kako će se ponašati ova šačica militanata i militantkinja? Da li će za oglašavanje svojih zahteva čekati da pridobiju ako ne sve, a ono bar većinu svojih saradnika i saradnica koji/e pripadaju klasi?

Tako bi se ponašali/e samo u slučaju da su u ekonomsku borbu uveli/e političke predrasude koje odlikuju većinu.

Ali pošto su svakodnevni praktični zahtevi borbe hitniji od

demokratskih sofizama, logika života ih tera na akciju, ka novim idejama suprotnim političkim formulama kojih su siti/e. Za postizanje ovog rezultata nije potrebno da militanti/kinje poseduju veliki kvantitet mišljenja, već jedino da ne budu paralisani/e formulama i apstrakcijama.

Bili smo svedoci, u vrlo važnom slučaju, da je političar Bazli (Basly) poštovao sindikalističke principe i zahtevao da budu sprovedeni u praksu. Skoro da je suvišno reći da je ovaj njegov manevar bio savršeno lukav, sa ciljem da se diskredituju revolucionarne tendencije. Na rudarskoj konferenciji u Lensu 1901. Godine, kada se diskutovalo o pitanju generalnog štrajka, Bazli se trudio da omete pokret predlažući referendum i – suprotno demokratskim teorijama – učinio je da Kongres odluči da se broj onih koji/e nisu glasali/e pridoda ukupnom broju većine.

Ovaj političar, koji se smatrao tako lukavim, bio bi vrlo iznenađen da mu se skrenula pažnja na to da ne samo da nije prevario kongres – već da je postupio kao revolucionar i da je bio inspirisan sindikalističkim principima. Zaista, u ovom konkretnom slučaju, Bazli se nije obazirao na mišljenje ljudi bez stava; na njih je gledao kao na nule od ljudi, kojima jedino odgovara da budu dodate mislećim jedinicama, kao inertna bića čije latentne moći mogu da se pokrenu jedino u kontaktu sa energičnim i odvažnim ljudima. Ovaj način gledanja na stvari predstavlja negaciju demokratskih teorija koje proglašavaju jednakost prava za sve, i koje uče da se suverena volja naroda iskazuje kroz opšte pravo glasa. Bazli nije bio načisto sa tim i za trenutak je – zaboravivši svoje političke teorije – lako potpao pod uticaj ekonomskih doktrina svog okruženja.

Pomenimo još i to da demokratija nije nikad bila u modi u korporativnim grupama. Licem u lice sa društvenim potrebama, militanti i militantkinje iz redova sindikata rešavali/e su probleme onako kako ih je zdrav razum učio. Njihova su dela, dakle, prethodila proglašavanju sindikalističkih principa.

Sindikalisti/kinje nikad nisu smatrali/e da moraju da konsultuju celokupnu radničku klasu da bi odlučivali/e, niti da prilagode svoje akcije tako da zadovoljavaju većinu. Koliko god da ih je koji/e slično misle, formirali/e bi grupu i izložili/e svoje zahteve ne obazirući se na one koji/e nemaju stav.

Ima li išta prirodnije? Napravimo razliku između teorijskih i apstraktnih prava kojima demokratija zveckta pred našim očima, i stvarnih i opipljivih prava koja predstavljaju celinu naših interesa, i početnu tačku koja je akt svesne individualnosti.

Pravo svake individue da se suprotstavi ugnjetavanju i eksploataciji ne može biti oduzeto. Pravo pojedinca/ke koji/a stoji sam/a i protestuje i buni se protiv svih ostaje neotuđivo. Ako i odgovara masama da saviju leđa pod bičem i da ljube čizme svojih gospodara – šta se to njega ili nje tiče? Osoba koja se gnuša puzanja i koja, nevoljna da se potčini, ustaje i buni se – takva osoba na svojoj strani ima pravo protiv svih. Njeno pravo je jasno i nesumnjivo. Pravo zgaženih masa, dokle god je ograničeno na pravo na robovanje, nije vredno pažnje i ne može da se poredi sa njenim. Pravo će ovih masa jedino dobiti oblik i postati vredno poštovanja kada ljudi – umorni od poslušnosti i rada za druge – počnu da sanjaju o pobuni.

Stoga, kada se formira grupa unutar koje ljudi sa stavom dođu u međusobni kontakt, oni ne moraju da uzimaju u obzir apatiju masa. Dovoljno je za sindikaliste/kinje da žale što ljudi bez stava odbacuju svoja prava; oni i one ne mogu da im dozvole tu čudnu privilegiju da osujećuju proklamovanje i realizaciju prava misleće manjine.

Pre nego što se bilo kakva teorija artikulisala, sindikalisti i sindikalistkinje su bili/e inspirisani/e i vođeni/e ovim idejama kada su formirali/e grupe. Oni i one su delovali/e, i još uvek deluju, u harmoniji sa njima.

Iz toga možemo da zaključimo da sindikalističko pravo nema ništa zajedničko sa demokratskim pravom.

Ovo drugo je izraz većine bez stava, koja čini kompaktnu masu koja guši misleće manjine. Snagom dogme „Suverenitet naroda“, koja uči da su svi ljudi braća/sestre i jednaki/e, demokratsko pravo na kraju opravdava ekonomsko ropstvo i ugnjetava ljude od inicijative, progresa, nauke i slobode.

Sindikalističko pravo je upravo suprotno. Polazeći od individualnog suvereniteta i autonomije ljudskih bića, ono dovodi do sporazuma radi življenja u solidarnosti, tako da je njegova logična, nesumnjiva posledica, ostvarenje društvene slobode i jednakosti.

Tako shvatamo da su snagom sopstvenog individualnog suvereniteta sindikalisti i sindikalistkinje ojačali/e dolazeći u kontakt sa drugim identičnim suverenitetima; oni/e ne čekaju da se narod složi da bi izrazili svoju volju; oni/e misle i deluju u ime svih, kao da njihovu grupu čini sva masa. Logika ih vodi da misle i deluju kao da su oni i one ta celina radničke klase – zapravo, ceo narod.

Pored toga, ono što nam dokazuje da militantni/e sindikalisti/kinje opravdano sebe smatraju eksponentima težnji i volje svih, je to da kada okolnosti zahtevaju – npr. U slučaju sukoba sa poslodavcem – ne-sindikalisti/kinje slede primer sindikalista/kinja i spontano se grupišu, boreći se rame uz rame sa drugovima i drugaricama koji/e su organizovali/e pokret sa strpljenjem i energijom.

Stoga, ne-sindikaliste/kinje, ljude bez stava, ne bi trebalo da ljuti ova vrsta moralnog tutorstva koje preuzimaju oni/e sa stavom. Militantni/e sindikalisti/kinje ne odbijaju nikog i nijednu koji/a dođe sa dobrom voljom, a ljudi koje pogađa što su tretirani kao da nisu vredni pažnje trebalo bi samo da napuste svoju inferiornu poziciju, otarase se inertnosti, i stupe u sindikat.

Štaviše, oni/e koji/e oklevaju nemaju prava da se žale, s obzirom da izvlače korist od rezultata koje postižu njihovi/e drugovi/arice koji/e misle i bore se, i uživaju tu korist ne iscrpljujući se u borbi.

Dobrobiti koje postigne manjina, dakle, proširuju se na sve, što dokazuje prednost sindikalističkog nad demokratskim pravom. Koliko su samo daleko sindikalistički principi od otrcanih fraza srednje klase, koja proklamuje da je svaki/a radnik/ca gospodar/ka svoje sudbine! U radničkoj klasi, svaki radnik i svaka radnica uvereni su da se borbom za sebe bore za sve, i nikada im ne pada na pamet da u tome nalaze povod za uzajamno optuživanje ili neaktivnost.

Radništvo prezire ograničenost i sitničarenje egoizma srednje klase, koji pod plaštom širenja individualnosti razvija siromaštvo i bolesti, i gasi proleće života. Ubeđeni/e da je uzajamna pomoć radi preživljavanja preduslov sveopšteg društvenog progresa, sindikalisti/kinje izjednačavaju svoj interes sa opštim interesom. Zbog toga, kada oni i one deluju, to nije u njihovo ime, već u ime ljudi čiju sudbinu oni i one oblikuju. Daljom logikom, oni/e ne ograničavaju svoje aktivnosti samo na svoje Udruženje, već – iznoseći opšte zahteve – proširuju te aktivnosti na celu radničku klasu. Stoga, kada iznude poboljšanje od kapitalizma, očekuju da će svi imati koristi od toga – svi! Ne-sindikalisti/kinje! Ljudi bez stava – čak i štrajhbreheri!

Ovaj osećaj širokogrudog bratstva i sestrinstva, ovo duboko ljudsko razumevanje društvene harmonije, izdiže sindikalizam u sferu savršenstva. Nesumnjiva je njegova superiornost nad demokratskim principima, koji jedino šire prepredene trikove, unutrašnje sukobe i društvene konflikte. Dakle, sindikalističko pravo je izraz novog, duboko ljudskog prava, koje uzdiže svest i suprotstavlja se drevnim dogmama pripremajući društvenu regeneraciju; društvo u kojem će represivni sistem zakona biti zamenjen sistemom dobrovoljnih ugovora na koje pristaju sve zainteresovane strane, ugovora

koji se poboljšavaju ili ukidaju po volji; društva u kojem će kapitalistička proizvodnja biti zamenjena ekonomskom federacijom, koja će doneti koheziju proizvodnih grupa, čiji će članovi i članice osigurati ljudskim bićima maksimum blagostanja i slobode.

Zaključak

Možda bi bilo bolje da naslov bude „Uvod”. U ovom članku želeo sam da definišem ideje koje vode sindikate. Najvažnije tek sledi: da se pokaže sklad između sindikalnih akcija i sindikalističkih teorija, i da se sakupljanjem činjenica i primera pokaže da su, ponekad i nesvesno, sindikati inspirisani ovim idejama.

Oni pokazuju da primena ovih ideja snažno utiče na današnje društvo, i da se licem u lice sa drevnim organizmima koje je pristigla starost stvaraju klice novog društva u kojem će se ljudska bića razvijati bez ograničenja, u okruženju autonomnih grupa.

Bibliografski podaci

Autor	Emil Puže
Naslov	Osnove sindikalizma
Prevod	grupa Zluradi Paradi
Izdavač	Centar za liberterske studije
Godina	2006.